

APOŠTOLOVÉ A JEJICH DOBA

PO SMRTI JEŽÍŠE KRISTA

KAREL KÝR

Karel Kyr

APOŠTOLOVÉ A JEJICH DOBA

Po smrti Ježíše Krista

1. JAK VZNIKLA DOGMATA O VZKŘÍŠENÍ. JERUZALÉMSKÁ CÍRKEV

Ačkoliv Ježíš hovořil o zmrtvýchvstání, o novém životě se nikdy dosti jasně nevyjádřil - že vstane osobně z mrtvých. A jeho učedníci v prvních hodinách jeho smrti v to také pevně nedoufali. Věřili, že touto smrtí je vše skončeno. Plakali a pohřbívali svého přítele a učitele, a jestliže ne jako obyčejného smrtelníka, alespoň jako člověka, jehož ztráta je nenahraditelná. Byli smutní a sklíčení. Byla zmařena jejich naděje, že ho uvidí uskutečnit spásu Izraele, byli to muži, kteří ztratili velkou a drahou iluzi.

Ale nadšení a láska si vždy najdou východisko. Apoštolové si hrají s nemožným, a než by se zřekli své naděje, znásilňují raději skutečnost. Mnohá slova, která si připomínali o Mistrovi, zvláště slova, jimiž předpovídali svou budoucnost, mohla být vykládána v tom smyslu, že vstane z hrobu. Takové mínění bylo ostatně tak přirozené, že by víra apoštolů stačila utvořit všechny podrobnosti. Velcí proroci Henoch a Eliáš nezemřeli. Začínalo se dokonce věřit, že patriarchové a přední muži Starého zákona nejsou opravdu mrtví a že jejich těla v hrobě byla živá. Mělo se tedy stát Ježíšovi to, co se stalo všem mužům, kteří upoutali pozornost svých bližních. Lidé, kteří byli zvyklí jim připisovat nadlidské ctnosti, nemohli připustit, aby byli podrobeni nespravedlivému, urážlivému a nesnesitelnému zákonu obecné smrti. Když zemřel Muhammad, vyběhl Omar ze stanu se šavlí v ruce a prohlásil, že srazí hlavu každému, kdo by se odvážil říci, že Prorok již nežije. Smrt je tak protismyslná, že když zasáhne génia nebo velké srdce, lidé nevěří v možnost takového omylu přírody.

Hrdinové neumírají. Není naší pravou existencí ta, která trvá v srdcích těch, kteří nás milují (nebo nenávidí)? Kristus, tento zbožňovaný učitel, byl po léta radostí a nadějí malého světa, který se kolem něho tlačil, mělo se připustit, aby zetlel v hrobě? Ne! Příliš žil v těch, kteří ho obklopovali, než aby nepřísahali, že stále žije.

Den, který následoval po Ježíšově pohřbu (v sobotu, 15. den měsíce nisan) byl vyplněn těmito myšlenkami. Nesmělo se pracovat, protože byl sabat. Ale žádný odpočinek nebyl nikdy plodnější. V křesťanském vědomí existovala v ten den jediná představa. Mistr pochovaný v hrobě. Zvláště ženy jej v duchu zahrnovaly svým nejněžnějším laskáním. Jejich myšlenky ani na okamžik neopouštěly milého přítele, kterého zlí lidé zabili. Ano, jistě jej obklopují andělé a zahalují si tvář jeho prostěradlem. Mluvil pravdu, když říkal, že zemře, že jeho smrt bude spásou hříšníka a že obživne v království svého Otce. Ano, obživne; Bůh přece nenechá svého syna v moci pekel. A my ho ještě

uvidíme, uslyšíme jeho rozkošný hlas... Potěšíme se znovu jeho rozmluvami, a je marné, že ho usmrtili. Víra v nesmrtelnost duše, která se vlivem řecké filozofie stala dogmatem křesťanství, dovoluje, abychom snadněji umírali, protože rozklad těla dle této hypotézy je jen osvobozením duše z obtížných pout, bez kterých může existovat. Ale teorie, která představuje člověka jako bytost o dvou podstatách, nebyla Židům dosti jasná. Království Boží a existence ducha znamenala pro ně úplnou přeměnu světa a pokoření smrti.

Uznat, že smrt by mohla zvítězit nad Ježíšem, nad ním, který přišel zničit jejich vlády, byl vrcholem absurdnosti. Pouhá myšlenka, že by mohl trpět, jeho učedníky kdysi pobouřila. Nemohli ani volit mezi zoufalstvím a hrdinským tvrzením. Bystrozraký muž mohl hned v sobotu oznamovat, že Ježíš obživil... Musíme tedy připomenout (a je to v kašmírských pramenech), že se Kristus zotavil z ran utrpěných při ukřižování a s pomocí svých stoupenců uprchl z Jeruzaléma. Prý se jím dal přesvědčit římský důstojník - který ho jako odsouzence stíhal a zatkl - o jeho nevině, nechal ho běžet dál, což si potom odpykal. Kristus se údajně dostal do Kašmíru, kde poté působil u dvora tamějšího rádži. Tam také zemřel a údajně je pochován v Šrinagaru. Ale vraťme se k apoštolům.

Toho dne malá křesťanská společnost způsobila malý zázrak; ve svém srdci vzkřísila Ježíše silnou láskou, kterou mu přinášela. Rozhodla, že Ježíš nezemřel. Láska u těchto vášnivých duší byla silnější než smrt. A protože vlastností vášně je, že snadno sděluje, že na způsob pochodně rozněcuje cit, který se jí podobá a který se hned nekonečně šíří, Ježíš v hodinu, ke které jsme došli, v jistém smyslu již vstal z mrtvých. Umožní-li ještě bezvýznamný skutek víru, že jeho tělo již není na tomto světě, bude dogma o zmrtvýchvstání založeno na věčné časy. To se přihodilo za okolností, které lze se vši pravděpodobností připustit, i když jsou částečně temné pro nesouvislost tradic a zvláště pro rozpory tam obsažené. Přečtěte si pozorně čtyři vypravování evangelií a první list Korintským 15:4-8. V neděli ráno, velmi časně, galilejské ženy, které v pátek spěšně obložily tělo vonnými věcmi, se vrátily ke hrobu, do kterého byl Ježíš provizorně uložen. Byly to: Maria Magdaléna, Maria Klofáčova, Salomé, Johana a ještě jiné. Pravděpodobně přišly každá zvlášť, neboť je-li nesnadné pochybovat o podání tří synoptických evangelií, přišlo k hrobu mnoho žen, přesto je jisté, že z obou nejvěrohodnějších vypravování (Marek 16:1-8; Marek 16:9-20), které máme o zmrtvýchvstání, hraje důležitou úlohu jediná Maří Magdaléna. Její svědectví rozhodlo o víře budoucnosti. Připomeňme si, že hrob, v kterém bylo pochováno Ježíšovo tělo, byl před časem vytesán do skály a že se nalézal blízko popraviště. Právě kvůli této blízkosti byl zvolen, protože bylo pozdě a nechtěli rušit sabat (Jan 19-41-42). Jedině první evangelium uvádí, že hrob patřil Josefu Arimatejskému. Tyto údaje, připojené prvním evangeliem ke společnému základu tradice, jsou de facto bezcenné, zvláště když se jedná o poslední dny Ježíšova života. Totéž evangelium se zmiňuje o jiné okolnosti, které vzhledem k mlčení ostatních je nepravděpodobná: je to úřední zapečetění hrobu a postavení k němu stráže. Připomeňme si také, že hroby byly nízké pokojíky, vytesané svise do nakloněné skály. Otvor byl obyčejně shora zavřen velice těžkým kamenem, který byl zapuštěn do falcu. Tyto pokojíky neměly zámeček,

který by se zavíral klíčem, tíha kamene byla jediným opatřením proti zlodějům nebo znesvěcovatelům hrobů. Někdy bylo zapotřebí nějaký stroj nebo práce několika osob, aby se kamenem vůbec hnulo. Všechny tradice se shodují v tom, že kámen byl přivalen ke vchodu do hrobu v pátek večer. Když Maria Magdalena přišla v neděli ráno ke hrobu, kámen nebyl na svém místě. Hrob byl otevřen. Tělo tam nebylo. Myšlenka na zmrtvýchvstání v ní byla dosud silně zakořeněna. Duši ji zaplňoval něžný zármutek a touha poskytnout posmrtnou péči tělu svého božského přítele. Také její první city byly úžas a bolest. Zmizení drahého těla ji oloupilo o poslední útěchu, s kterou počítala. Již se ho nedotkne svými rukama! Co se s ním stalo? Vynořila se v ní myšlenka o zneuctění a pobouřila ji. Možná, že v tu chvíli ozářil její duši záblesk naděje. Okamžitě běžela do domu, v kterém byli Petr a Jan.

„Vzali Pána z hrobu,“ řekla. „A nevíme, kde ho položili.“

V tomto případě vypravování čtvrtého evangelia má velkou přednost. Dle Lukáše 24:12 šel k hrobu sám Petr. Je nám de facto představován jako vůdce. Také Pavel (1. Korintským 15:5) píše:

„Ukázal se Petrovi a potom Dvanácti.“

Lukáš (24:24) předpokládá, že k hrobu odešlo mnoho učedníků, což by se dalo vysvětlit postupnými návštěvami. Je možné, že Jan tehdy podlehl tajné myšlence, která v jeho evangeliích probleskuje více než jednou, aby ukázal, že co se týče Ježíše, že on Jan zaujímá prvořadou úlohu, rovnocennou s úlohou Petrovou. Snad také opakované Janovy deklaráce, že byl očitým svědkem základních skutků křesťanské víry, se dá vysvětlit touto návštěvou. Oba učedníci rychle vstali a běželi, seč mohli. Mladší Jan přiběhl první. Sklonil se, aby se podíval dovnitř. Maří Magdaléna měla pravdu. Hrob byl prázdný. Plátna, kterými bylo ovinuto tělo, ležela porůznu. Přiběhl Petr. Oba vstoupili, prohlíželi plátna, ještě zakrvácená a zvláště roušku, kterou byla obalena hlava a která byla svinuta na jednom místě. Petr a Jan se vrátili domů velmi rozrušeni. Jestliže ještě nepronesli rozhodné slovo „Vstal z mrtvých!“ můžeme říci, že tento závěr byl již neodvratně učiněn a že bylo založeno základní dogma křesťanství. Petr a Jan odešli a Maria Magdaléna zůstala samotná u hrobu. Usedavě plakala. Opanovala ji jediná myšlenka. Kam položili tělo? Z jejího ženského srdce nezmizela touha mít ještě jednou ve své náruči tělo vřele milovaného muže. Náhle za sebou uslyšela lehký šum. Stál za ní muž. Nejdříve si myslela, že je to zahradník.

„Pane,“ řekla, „vzal jsi ho ty, pověz mi, kdes ho položil, ať si ho vezmu.“

Místo odpovědi uslyšela své jméno: „Maria!“

Byl to hlas, který tolikrát způsobil, že se zachvěla. Byl to Ježíšův hlas.

„Mistře, mistře!“ zvolala.

Chtěla se ho dotknout. Instinktivně byla puzena, aby zlíbala jeho nohy.

„Nedotýkej se mne!“

A potom stín začal mizet. A div lásky byl vykonán. To, co nemohli vykonat jiní, udělala Maří Magdaléna: vyvolala život, dojmavé a sladké slovo z prázdné hrobky. Nejedná se už o úvahy, ani o vyslovení domněnek. Maria uviděla a uslyšela. Zmrtvýchvstání mělo svého prvního svědka.

Maria šílená láskou, opojená radostí, se vrátila do města a řekla prvním učedníkům, s kterými se setkala: „Viděla jsem ho, mluvil se mnou.“

Její velice podrážděná obraznost, její přerývavá a nesouvislá řeč způsobily, že ji někteří měli za blázna. Petr a Jan zase vypravovali, co viděli oni. Jiní učedníci šli ke hrobu a uviděli totéž. Celá tato první skupina byla přesvědčena, že Ježíš vstal z mrtvých. Mnohé pochybnosti ještě zůstaly, ale Mariina jistota, Petrova a Janova svědectví se vnucovala ostatním. Později to nazývali „Petrovým viděním“, zvláště Pavel nemluví o vidění Maří Magdalény, a přenáší vše na Petra. Což nebyla pravda. Petr viděl jen prázdný hrob, prostěradla a roušku. Jedině Maří Magdaléna milovala dost, aby přemohla přírodu a vzkřísila k životu svého Mistra. V takových případech podivuhodných krizí vidět až po jiných je bezcenné. Veškerou zásluhou je, že viděla první, následovníci přizpůsobují svá zjevení k přijatelnému vzoru. Je vlastností mnoha sdružení přijímat obraz rychle, přesně a s jakýmsi vnitřním smyslem pro kresbu. Sláva ze vzkříšení tedy náleží Maří Magdaléně. Po Ježíšovi nejvíce udělala pro založení křesťanství. Stín stvořený jemnými smysly Maří Magdalény se ještě vznáší nad světem. Maří Magdaléna, královna a patronka idealistů, uměla lépe než kdokoliv uskutečnit svůj sen, ve všech vznítit svaté zjevení své vášnivě duše. Její velké svědectví „Vstaň jest!“ bylo základem víry lidstva.

Zatím jiné ženy, které byly v hrobce, rozšiřovaly různé pověsti. Ježíše neviděly, ale mluvily o bílém muži, kterého zahlédly v hrobce a který jim řekl.

„Není tady, odešel do Galileje. Tam ho uvidíte.“

Snad tento přízrak způsobila bílá prostěradla. Možná, že neviděly nic, ale začal mluvit o svém vidění (když už tady jedno bylo). Dle jednoho z nejvěrohodnějších textů (Marek 16:8) zpočátku mlčely a toto mlčení bylo později přičítáno bázni. Ale ať je tomu jakkoliv, tato vypravování vzrůstala hodinu od hodiny a byla podivně znetvořována. Z bílého muže se stal anděl. Vypravovalo se, že jeho roucho bylo bílé a jeho obličej jako blesk. Jiné ženy mluvily o dvou andělech. Jeden z nich stál u hlavy a druhý u nohou. Večer již mnoho lidí věřilo, že ženy viděly sestupovat anděla z nebes, odvalit kámen, potom Ježíše osvobodil a vystoupil s ním za hřmotu hromu. Dlužno dodat, že se ženy rozcházely ve svých svědectvích, nechávaly se ovlivňovat svědectvím jiných, propůjčovaly se každému okrašlování příběhu a účastnily se vytvoření legendy, která se kolem nich rodila.

Den byl rozhodný a bouřlivý. Malá společnost byla velice rozptýlena. Několik lidí již odešlo do Galileje, ostatní se z bázně ukryli. Politováníhodná páteční scéna, srdcervoucí divadlo, jehož svědky byli, když viděli toho, v něhož skládali tolik nadějí, skončit na popravišti, aniž by ho jeho Otec přišel osvobodit, to vše otřásló vírou mnohých. Zprávy žen, Petra a Jana, byly mnohdy přijímány se zjevnou nedůvěrou. Různá vyprávění si odporovala; ženy chodily sem a tam s podivnými a málo věrohodnými řečmi, vespolek se předstihující.

Projevovaly se nejrůznější city. Jedni dosud plakali nad předvčerejší událostí, jiní jásali, všichni byli nakloněni přijímat nejneobyčejnější vypravování. Ale nedůvěra, kterou budilo nadšení Maří Magdalény, malá autorita žen, nesouvislost jejich vypravování, to všechno plodilo velké pochybnosti. Byli v očekávání nových zjevení, která nemohla nepřijít. Stav sekty byl příznivý pro podporu různých pověstí. Kdyby byla celá malá církev pohromadě, utvoření legendy by bylo nemožné. Ti, kteří znali tajemství zmizení těla, by nejspíše protestovali proti omylu. Ale ve zmatku, v kterém se nacházeli, byly dveře otevřené nejnovějším bludům.

Příznakem duševních stavů, v kterých se rodí extáze a vidění, je nakažlivost. Dějiny všech náboženských krizí dokazují, že tyto druhy zjevení se objevují u osob naplněných touž vírou. Stačí, když jeden ze shromáždění tvrdí, že vidí nebo slyší něco nepřírozeného, aby to viděli a slyšeli ostatní také. Například mezi pronásledovanými protestanty se šířila pověst, že bylo slyšet zpívat anděly žalmy nad zříceninami nedávno zbořeného chrámu. Ostatní tam šli a slyšeli týž žalm. V případě tohoto druhu jsou nejhorlivější ti, kteří určují stupeň společenské atmosféry. Extáze jedněch se se přenáší na všechny; nikdo nechce zůstat pozadu, ani nechce připustit, že je méně vyznamenán než druzí. Ti, kteří neviděli nic, jsou nadšeni a nakonec věří, že jsou buď méně bystrozrací, nebo že si dobře neuvědomují své dojmy. Nepřiznávají se však k tomu, zkalili by slavnostní prostředí, zarmoutili ostatní a hráli by nepříjemnou úlohu. Když se zjevení událo v takových shromážděních, často se stalo, že je všichni viděli nebo přijímali. Dlužno si připomenout, jaký byl stupeň intelektuálního vzdělání Ježíšových učedníků. To, co nazýváme slabou hlavou, se přidružuje k dobrotě srdce. Učedníci věřili v přízraky (Matouš 14:26; Marek 6:40; Lukáš 24:43; Jan 4:19), domnívali se, že jsou obklopeni zázraky, nezabývali se žádnou pozitivní vědou. Těmito vědami se zabývalo několik set mužů jedině v krajinách, kam pronikla řecká kultura. Obecný lid o ní pomalu nic nevěděl. Nehledě na to, že Palestina byla jednou z nejopozdělejších krajin. Galilejští byli její nejzaostalejší obyvatelé. A Ježíšovy učedníky můžeme počítat mezi nejprostší lidi Galileje. Právě tato prostota měla vliv na jejich vyvolení. V takovém světě víra v zázračné skutky se mohla snadno rozšířit. Jakmile byla jednou vyslovena víra v Ježíšovo vzkříšení, musela se dostavit četná vidění. A opravdu se dostavila. V touž neděli, kdy kolovalo vyprávění žen, dva učedníci, z nichž se jeden jmenoval Cléopatros neboli Kleofáš, podnikli krátkou cestu do městečka jménem Emaus, které leželo nedaleko Jeruzaléma. Hovořili spolu a byli plní smutku. Cestou se k nim přidružil neznámý muž a zeptal se jich, proč jsou smutní.

„Ty sám jdeš z Jeruzaléma,“ řekli mu, „a nevíš, co se tam stalo v posledních dnech? Neslyšel jsi o Ježíši Nazaretském, který byl prorokem, mocný ve slovu i ve skutku? Před Bohem i před lidmi? O tom jak ho vydali naší kněží soudu a nakonec ho ukřižovali? Mysleli jsme si, že by mohl vykoupit Izrael... ale teď už uplynuly tři dny od jeho smrti... Některé naše ženy, které byly ráno u hrobu, nás vyděsily. Když v hrobu nenalezly tělo, říkaly, že tam měly andělské zjevení, které pravilo, že je živ. A tak šli někteří z našich ke hrobu, a vše bylo tak, jak to popisovaly ženy.“

Neznámý muž byl zbožný, znalý zákona, citoval Mojžíše a proroky. Tito tři muži brzy uzavřeli přátelství. Když se přibližovali k Emausu a neznámý chtěl pokračovat v cestě, oba učedníci ho prosili, aby s nimi pojedl. Den se již nachýlil, vzpomínky obou učedníků nabývaly na palčivosti, něze a melancholii. Cožpak neviděli při této příležitosti drahého Mistra zapomínat na tíhu dne a v nenucenosti veselých hovorů, oživen několika kapkami vína, s nimi mluvil o plodech vinic, které s nimi bude pít v království svého Otce. Pohyb při lámání chleba, když jim ho podával dle židovského zvyku hospodáře domu, to vše bylo hluboce vryto v jejich paměti. Plni sladkého smutku zapomněli na cizince... Byl to Ježíš, kterého viděli, jak bere chléb, potom jej láme a podává jim ho. Tyto vzpomínky je zaujaly v takové míře, že sotva zpozorovali, že jejich spolucestující je opustil, aby pokračoval v cestě. Konečně se vytrhli ze svého snění.

„Necítili jsme něco podivného?“

„Nehořelo v nás naše srdce, když s námi cestou rozmlouval?“

„A proroci, které citoval, plně dokazují, že Mesiáš musel trpět, aby vstoupil do své slávy.“

„Nepoznal jsi ho podle lámání chleba?“

„Ano, naše oči byly do této chvíle zavřeny... otevřely se, až když odešel.“

Oba učedníci nabyli přesvědčení, že viděli Ježíše. Vrátili se spěšně do Jeruzaléma.

Hlavní skupina učedníků byla v té době shromážděna okolo Petra. Nastala noc. Každý vypravoval o svých dojmech, a i o tom, co slyšel vyprávět. Všeobecná víra si už přála, aby Ježíš vstal z mrtvých. Když tam vstoupili oba učedníci (kteří se vrátili od Emaus), bylo jim sděleno, to, co nazvali „Petrovým viděním“ (Lukáš 24:34). Oni zase vyprávěli o tom, co se jim cestou přihodilo a jak poznali Ježíše podle lámání chleba. Obrazotvornost všech byla vznícena. Dveře byly zavřeny, protože se obávali židů. Orientální města byla po západu slunce němá... Chvílemi bylo uvnitř hluboké ticho. Každý malý nahodilý šum byl vykládán ve smyslu všeobecného očekávání. Naděje obyčejně stvoří svůj předmět. Během okamžiku ticha se tváří přítomných dotkl jakýsi lehký vánek. V těchto rozhodujících hodinách proud vzduchu, okno, které vrže, nahodilý zvuk, to vše zakládá víru národa na staletí. V téže chvíli, když ucítili vánek, se jim zdálo, že slyšeli zvuky. Někteří tvrdili, že rozeznali slovo schalom (štěstí nebo pokoj). Byl to obvyklý Ježíšův pozdrav a slovo, kterým jim oznamoval svoji přítomnost. Žádná pochybnost nebyla možná, Ježíš byl přítomen, byl ve shromáždění. Byl to jeho drahý hlas, každý ho poznal. Tento výjev byl tím uvěřitelnější, protože Ježíš jim řekl, že bude v jejich středu pokaždé, když se sejdou v jeho jménu.... Bylo tedy hotovou událostí, že v neděli večer se Ježíš zjevil svým žákům. Někteří tvrdili, že rozeznali na jeho ruce a nohách stopy po hřebech a v jeho boku ránu od kopí. Dle silně rozšířené tradice to bylo téhož večera, kdy vdechl na své učedníky Ducha svatého. Myšlenka, že jeho duch sestoupil na shromáždění, byla všeobecně přijata.

Takové byly události dne, který určil osud lidstva. Mínění, že Ježíš vstal z mrtvých, tam byla neodvolatelně založena. Sekta, kterou chtěli zničit popravou duchovního učitele, si byla od této chvíle jista skvělou budoucností.

Některé pochybnosti ještě vznikaly. Apoštol Tomáš, který v neděli večer ve shromáždění nebyl, se přiznal, že závidí těm, kteří viděli stopy po hřebech a po kopí. Píše, že za osm dnů byl uspokojen. Ale díky tomu na něm ulpěla lehká skvrna a jemná výčitka. Instinktivně se chápalo, že ideál nemá být ohmatáván, že nemá zapotřebí se podrobit kontrole. Dotek víře nic nezanechává, oko je v tomto případě čistším a vznešenějším ústrojím než ruka. Samo oko, které nic neposkvrní a kterým není nic poskvrněno, se záhy stalo nadbytečným svědkem. Začal se objevovat zvláštní cit, každé váhání se zdálo být nedostatkem věrnosti a lásky. Bylo ostudou být pozadu, zapovídat si vůli vidět.

Věta „Blahoslavení, kteříž neviděli a uvěřili“ se stala slovem citace. Nalezli nejvelkomyslnější věc: věřili bez důkazů. Nejbližší přátelé nechtěli mít zjevení, tak jako později zapíral sv. Ludvík, že byl svědkem eucharistického zázraku, aby sám sebe nezbavoval zásluhy víry. Je zajímavé, že Jan, díky jemuž nám byla zachována výše uvedená věta, zvláštní zjevení neměl. Od té doby se objevilo „velké závodění v lehkověrnosti“ a jakýsi druh předstihování. Zásluhou bylo nevidět a věřit; naprostá víra, víra bez důvodů, víra jdoucí až k šílenství byla vychvalována jako první dar duše. Credo, quia absurdum bylo založeno; zákon křesťanských dogmat, který se nezastaví před žádnou nemožností. Nejdražší dogmata zbožnosti, ke kterým se přilne s největší vroucností, budou nejvíce odporovat rozumu. Pro onen dojemný názor, že morální síla víry stoupá s nesnadností uvěřit. A že neprojevujeme žádnou lásku, přijímáme-li to, co je jasné.

Tyto první dny byly jakousi periodou silné horečky, kdy věřící se navzájem opojují a vespolek si sdělují svá snění, vzájemně se unášeli a oddávali nejpředpojatějším ideám. Vidění se neustále množila. Obyčejně se rodila při večerních schůzkách. Když byly dveře zavřeny a když byli všichni zaujati svou utkvělou myšlenkou, první, kdo si myslel, že slyší slovo „shalom“, dal znamení. Všichni naslouchali a uslyšeli brzy totéž. Pro tyto prosté lidi bylo velkou radostí, když věděli, že mají Mistra ve svém středu. Každý si pochutnával na sladkosti této myšlenky a věřil, že je oblažen jakýmsi vnitřním rozhovorem. Ostatní zjevení byla obkreslena podle jednoho modelu a připomínají vidění emauských poutníků. Při večeři viděli zjevovat se Ježíše – brát chléb, žehnat mu, lámat a podávat ho tomu, jehož oblažil svým zjevením. V několika dnech se utvořil a rozšířil celý cyklus historek, velice různých v podrobnostech, ale inspirovaných jediným duchem lásky a nepodmíněné víry. Je největším omylem se domnívat, že legenda potřebuje mnoho času, aby se uchytila. Legendy se někdy zrodí za jediný den. V neděli večer (16. dne měsíce nisan – 5. dubna) Ježíšovo zmrtvýchvstání bylo považováno za skutečnost. Za osm dnů byl řád záhrobního života učiněn pochopitelným, byl ve svých podstatných rysech založen.

Vysvětlivky:

Credo quia absurdum -lat. Výrok připisovaný sv. Augustinovi: „Věřím, protože je to absurdní“, tj. Kde přestává chápat rozum, nastupuje víra.

2. ODCHOD UČEDNÍKŮ Z JERUZALÉMA. DRUHÝ JEŽÍŠŮV ŽIVOT

Neživější touhou těch, kteří ztratili drahou osobu je, aby opět spatřili místa, kde s ní žili. Byl to bezpochyby tento cit, který několik dní po velikonočních událostech přiměl učedníky, aby opět odešli do Galileje. Je pravděpodobné, že od okamžiku Ježíšova uvěznění a bezprostředně po jeho smrti, se mnozí vydali na cestu do severních provincií. V okamžiku zmrtvýchvstání se rozšířila pověst, že ho opět spatří v Galileji (např. Matouš 28:7; Marek 28:10). Některé ženy, které byly v hrobě, se vrátily a prohlásily, že jim anděl řekl, že Ježíš bude v Galileji. Jiné tvrdily, že jim Ježíš nařídil, aby se do Galileje vrátily (28:10). Někdy jim dokonce připadalo, že to řekl za živa. Když uplynulo několik dnů, snad po skončení velikonočních slavností, učedníci věřili, že mají poručeno vrátit se do svého kraje a skutečně tam odešli. Je docela možné, že vidění začalo v Jeruzalémě ochabovat. Zmocnila se jich jakási touha po domovu. Krátká Ježíšova zjevení nepostačovala, aby vyplnila ohromnou prázdnotu, způsobenou jeho odchodem. Melancholicky vzpomínali na jezero a na krásné hory, kde měli dojem, že se dotýkají božího království. Zvláště ženy se chtěly za každou cenu vrátit do kraje, kde prožívaly takové štěstí. Je třeba si povšimnout, že rozkaz k odchodu pocházel zejména od nich. Toto nenáviděné město (Jeruzalém) je tížilo; toužily, aby opět spatřili zemi, kde měli toho, kterého milovaly – byly si předem jisty, že se tam s ním opět setkají. Většina učedníků odešla plna radosti a naděje. Pravděpodobně v karavaně, která odváděla poutníky z velikonočních slavností. To, co doufali nalézt v Galileji, to nebyla pomíjivost vidění, byl to sám Ježíš, jakési jeho pokračování, jako by to bylo před jeho smrtí. Jejich duše naplnilo očekávání. Přišel přece obnovit izraelské království, definitivně založit království boží a jak říkal „zjevit svou spravedlnost". Vše bylo možné. Představili si již půvabné krajiny, kde s ním prožívali chvílky štěstí. Mnozí věřili, že si s nimi dal schůzku na jedné hoře (Matouš 28:16), pravděpodobně na té, ke které byly připoutány jejich nejmilejší vzpomínky. Jistě nebyla nikdy žádná cesta radostnější. Všechno jejich snění se mělo uskutečnit. Jdou, aby ho spatřili!

A skutečně ho uviděli. Sotva se vrátili ke svým pokojným snům, domýšleli se, že jsou celou svou bytostí v evangelické periodě. Bylo to ke konci dubna, země se začala probouzet a na každém kroku se setkávali s jeho slovy, která se poutala k tisícerým příhodám cesty. Hle, tady je strom, květina... podle kterých vybíral svá podobenství, tady je pahorek, na kterém měl své nejdojímavější kázání... Byl to krásný, znovu započatý sen, jako zmizelá a znovu nalezená iluze. Zdálo se, že se znovu rodí kouzlo. Sladké galilejské „království boží" opět ožilo. Průhledný vzduch jitra na břehu řeky nebo na hoře, či minulé noci na

jezeře, kde hlídali sítě, byly opět plné vidění. Bezpochyby to nebyla vždy radost z požitku. Někdy se jim muselo jezero jevit zcela opuštěné.

Kdybychom my všichni bez výjimky mohli jednou za rok, tajně, na okamžik potřebný na výměnu dvou slov, vidět milované osoby, které jsme ztratili, smrt by již nebyla smrtí. Takový byl duševní stav hlavní skupiny v této krátké periodě, kdy se na okamžik zdálo, že se křesťanství vrací do své kolébky, aby se tam s ní na věky rozloučilo. Hlavní učedníci, Petr, Tomáš a Natanael, synové Zabedeovi, se shledali na břehu jezera (Jan 21:2 a násl.) a vrátili se ke svému starému rybářskému řemeslu... Galilejské ženy byly bezpochyby s nimi. Více než kdo jiný naléhaly na návrat, který byl pro ně potřebou srdce. Byl to jejich poslední skutek při založení křesťanství. Potom už o nich není slyšet. Byly věrné ve své lásce, nechtěly opustit zemi, kde zakusily velkou radost. Brzy se na ně zapomnělo a památka na ně se úplně ztratila v jiných částech tradice. Tyto pohnutlivé, démonické ženy, tyto obrácené hříšnice, tyto pravé zakladatelky křesťanství, Maria Magdalena, Maria Klofáčova, Johanka, Zuzana... zemřely ve stavu opuštěných světic. Svatý Pavel je nezná. Víra, kterou stvořily, je vrhla do stínu. Je třeba jít až do středověku, aby jim jejich zásluha byla vrácena; jedna z nich, Maria Magdalena, potom zaujímá hlavní místo na křesťanském nebi.

Zdá se, že zjevení na břehu jezera byla dosti častá. Jak by učedníci neměli vidět svého božského přítele, na těchto vlnách, kde se dotýkali Boha! Tady se jim vracely mnohé vzpomínky. Jednou se lopotili celou noc a nic neulovili, ani jednu rybu, ale pak se sítě jednou naplnily, byl to zázrak. Zdálo se jim, že na břehu někdo řekl:

„Hod'te sítě napravo!“

Petr a Jan se na sebe podívali. „Je to Pán,“ řekl Jan. Petr, který byl nahý, se rychle oblékl a vrhnul se do vody, aby zastihl neviditelného rádce. Nenašel ho.

Jindy k nim přišel Ježíš pojíst. Jednoho dne po ukončení lovu byli překvapeni, když našli na břehu teplé ohniště a na něm položenou rybu a vedle chléb. Jejich myslí proběhla živá vzpomínka na jejich hostiny. Chleba a ryba tvořily jejich podstatnou část. Ježíš měl ve zvyku jim toto jídlo podávat. Po jídle byli přesvědčeni, že Ježíš seděl vedle nich, podával jim toto jídlo, které se jim stalo eucharistickým a posvěceným. V Janově evangeliu (21:9-14) a Lukášově (24:41-48) můžeme najít v popisu těchto událostí rozpory, ale to není podstatné, když si uvědomíme, kdy byla evangelia sepsána. Byli to především Petr a Jan, kteří byli oblažováni těmito intimními schůzkami se svým vřele milovným přízrakem. Jednoho dne Petr, snad ve snu (ale nebyl jejich život na těchto březích ustavičným sněním?), měl dojem, že slyší Ježíše, jak se ho ptá?

„Miluješ mne?“

Otázka se opakovala třikrát, Petr, který byl zaujat něžným a smutným citem, měl dojem, že odpovídá: „Pane, ty přece víš, že tě miluji.“

Zjevení řeklo: „Musíš pást mé beránky.“

Jindy se Petr přiznal Janovi k podivnému snu. Zdálo se mu, že se prochází s Ježíšem. Ten s ním mluvil o vězení nebo násilné smrti a několikrát mu opakoval: „Následuj mne!“

Potom Petr ukázal na Jana, který kráčel s ním a zeptal se: „Pane, co bude s ním?“

Ježíš mu řekl: „Jestliže chci, aby tady zůstal, dokud nepřijdu, není to tvá věc. Ty mne následuj!“

Po Petrově popravě si Jan vzpomněl na tento sen a viděl v něm proroctví smrti svého přítele. Vypravoval to svým učedníkům a ti si mysleli, že jde o svědectví, že jejich učitel nezemře před příštím Ježíšovým příchodem.

Tyto veliké melancholické sny, tyto rozhovory s drahým mrtvým, stále přerušované a stále obnovované, vyplňovaly dny a měsíce. Sympatie Galileje k prorokovi, kterého Jeruzalémští vydali na smrt, se znovu probudila. V té době bylo již kolem pěti set Ježíšovým obdivovatelů. A protože neměli ztraceného Mistra, poslouchali jeho nejvážnější žáky, zvláště Petra. Jednoho dne, kdy Galilejští v doprovodu svých duchovních vůdců vystoupili na jednu z těchto hor, kde je Ježíš často učil, věřili, že ho opět uvidí. Ve vzduchu oněch výšin se často vyskytují zvláštní obrazy. A stejná iluze, která se dřív objevovala nejblíže učedníkům, se nyní opakovala. Shromážděný dav měl dojem, že vidí božské zjevení obrázet se ve vzduchu; všichni padli na tvář a klaněli se. Cit, který vzbuzuje jasný obraz těchto hor, je myšlenka o nezměrnosti světa a touha vybojovat jej. Vyprávělo se, že Satan na jednom blízkém vrchu ukazoval Ježíši rukou království země a nabízel mu je, jestliže se mu bude klanět. Ježíš z výše těchto svatých vrchů ukazoval učedníkům celou zemi a zabezpečoval jim budoucnost. Když sestupovali z hory, byli přesvědčeni, že jim Ježíš rozkázal, aby obrátili na víru celé lidské pokolení a že jim slíbil, že s nimi bude až do skonání světa. Po tomto setkání je naplňovala zvláštní vřelost a božský oheň. Pokládali se za misionáře světa schopné všech zázraků. Svatý Pavel viděl mnohé z těch, kteří byli přítomni při této neobyčejné scéně. A tady si dovolím malou odbočku.

Jan neohraničuje délku Ježíšova posmrtného života. Zdá se, že předpokládá, že je dosti dlouhý. Dle Matouše trval jen dobu potřebnou k cestě do Galileje a vystoupení na horu označenou Ježíšem. Dle prvního neuzavřeného Markova svědectví (16:1-7) se zdá, že se věci sběhly tak, jak popisuje Matouš. Podle druhého svědectví (16:9-20, ostatních a dle Lukášova evangelia) se zdá, že záhrobní život trval jeden den. Pavel (1. Korintským 15:5-8) v souladu s čtvrtým evangeliem jej prodlužuje na léta, protože mluví o svém vidění, které se událo pět nebo šest let po Ježíšově smrti. Okolnost, že bylo „pět set bratrů“ vede k témuž předpokladu, protože je nepravděpodobné, že by den po Ježíšově smrti byl zástup jeho příznivců tak veliký (Skutky 1:15). Mnohé gnostické sekty, valentinští a setští, odhadovaly trvání vidění na osmáct měsíců, dokonce na tom zakládaly mystické teorie. Jedině autor Skutků apoštolů určuje dobu Ježíšova záhrobního života na čtyřicet dnů. Ale to je velmi slabá autorita, zvláště když se přidržuje bludného systému (Lukáš 24:49,50; Skutky 1:4, 12), podle kterého celý záhrobní život probíhal v Jeruzalémě nebo jeho okolí. Číslo 40 je symbolické (lid žije 40 let na poušti,

Mojžíš prodléval 40 dní na hoře Sinaj, Eliáš a Ježíš se postili 40 dnů atd.). Pavlova autorita, nejstarší a ze všech nejsilnější, potvrzující autoritu čtvrtého evangelia, které je v této evangelické historii nejvíce souvislé a pravděpodobné, se zdá rozhodujícím důkazem.

Uplynul skoro rok v tomto životě, který se vznášel mezi nebem a zemí. Jeho půvab neubýval, rostl. Je to část velkých a svatých věcí, které vzrůstají a stále se očišťují. Cit k milované osobě, kterou jsme ztratili, je mnohem živější později, než v den smrti. Čím dále se vzdalujeme, tím energičtější se tento cit zdá. Smutek, který se v něm nejvíce mísil a v jistém smyslu jej zmenšoval, se mění v jasnou pietu. Obraz nebožtíka se povznáší, idealizuje, stává se duší, základem každého činu, pramenem každé radosti, božským výronem, s nímž se radíme, útěchou, kterou hledáme ve chvíli stísněnosti. Smrt je podmínkou každé apoteózy (zbožnění, uctívání, nadšená oslava). Ježíš byl milovaný po celý svůj život, byl ještě více milován po svém posledním vzdechu, nebo lépe: jeho poslední vzdech se stal počátkem jeho pravého života v lůně církve. Stal se vnitřním přítelem, důvěrníkem, společníkem na Cestě, tím, který se k nám připojí v ohybu cesty, následuje nás, zasedá s vámi u stolu a nechává se poznávat. Úplný nedostatek vědecké přísnosti v duších nově věřících způsoboval, že si nekladli žádné otázky o podstatě jeho života. Představují si ho, že necítí žádnou bolest, že je obdařen jemným tělem, přichází zavřenými dveřmi, brzy se zviditelní, pak je zase neviditelný, ale stále živoucí. Někdy si mysleli, že jeho tělo není stvořeno z hmoty, ale že je to čistý stín nebo přízrak. Někdy mu propůjčovali hmotnost, tělo, kosti; a s naivní úzkostlivostí jako kdyby se halucinace chtěla obrátit sama proti sobě -nechávali ho pít, jíst; chtěli, aby se nechal osahat. Myšlenky v tomto bodu se vznášely v naprosté neurčitosti.

Doposud jsme nepoložili zbytečnou a nerozřešitelnou otázku. Zatím, co Ježíš vstal z mrtvých, totiž v srdcích těch, kteří ho milovali, zatím co se tvořilo pevné přesvědčení apoštolů a zatím co se připravovala víra světa, hubili červi neživé tělo toho, který byl sňat z kříže? To se nikdy nedovíme, protože křesťanská tradice nás o tom nemohou informovat. Duch je ten, který obživuje... Zmrtvýchvstání bylo vítězstvím myšlenky nad skutečností. Jakmile jednou myšlenka vstoupila do okruhu nesmrtnosti, co jí záleží na těle?

Kolem roku 70 nebo 85, kdy nynější text prvního evangelia obdržel své poslední dodatky, židé měli o této otázce ustálené mínění (Matouš 23:11-15). Kdybychom jim věřili, pak by učedníci přišli a ukradli tělo. Křesťanské svědomí se uráželo nad touto pomluvou, vymyslelo si strážce a pečete přivěšené na hrobě (Matouš 27:62-66). Tato informace, kterou můžeme nalézt v prvním evangeliu a smíšená s málo věrohodnými legendami, je nepřípustná. Ale výklad židů, i když se nedá vyvrátit, je pravděpodobně vzdálen pravdě. Nemůžeme skoro ani připustit, aby ti, kteří pevně věřili v zmrtvýchvstalého Ježíše, byli tíž, kteří odnesli jeho tělo. Jakékoliv bylo myšlení těchto lidí, sotva si osobně dovedu představit něco takového. Je třeba připomenout, že malá církev (spíše sekta) byla v té době úplně rozptýlená. Názory víry se rodily nesoustředěně a pak se spojovaly, jak se dalo. Rozpory v zachovalých textech a nedělních ranních událostech dokazují, že se pověsti rozšiřovaly nejrůznějšími

cestami, a že se nikdo mnoho nestaral o to, aby se dorozuměl. A teď se pusťme do možných i nemožných hypotéz.

Připusťme, že tělo bylo vyzvednuto několika učedníky a přeneseno do Galileje. Neurčitou předtuchu tohoto činu můžeme nalézt v Matoušovi (26:32, 28:7, 10; Marek 14:28, 16:77). Ostatní zbylí v Jeruzalému se o tomto skutku nedověděli. Z druhé strany učedníci, kteří odnesli tělo do Galileje, se hned nedoví o vypravování, které se vytvořilo v Jeruzalémě, a tak víra v zmrtvýchvstání se utvoří za jejich zády a překvapí je. Nebudou protestovat, a i kdyby to učinili, nic by to na věci nezměnilo. Když jde o zázraky, opožděná oprava je nepřístupná. Materiální nesnáz nikdy nepřekáží citu, aby se nerozvinul a aby nevytvořil myšlenky, které potřebujeme.

A teď se zabývejme hypotézou, že zmizení těl bylo činem židů. Snad se domnívali, že takto předejdou bouřlivým scénám, které by mohly vypuknout nad mrtvolou populárního muže, jako byl Ježíš. Snad chtěli překazit hlučný pohřeb nebo vybudování důstojného hrobu. Konečně kdo ví, jestli zmizení nebylo skutkem majitele zahrady nebo zahradníka (Jan 20:15). Tento vlastník pravděpodobně nebyl členem sekty. Zvolili jeho hrob, protože byl nejbližším od Golgoty a poněvadž spěchali (Jan 20:15). Snad byl nespokojen s tímto zásahem do jeho majetku a nechal mrtvolu přenést. Abychom řekli pravdu, podrobnosti uváděné ve čtvrtém evangeliu o prostěradlech ponechaných v hrobě a roušce zvláště svinuté v jednom koutě (Jan 20:6,7) s takovou hypotézou nesouhlasí. Spíše vede k předpokladu, že se tam vplížila ruka ženy. Patero vypravování o návštěvě žen u hrobu je tak zamotané a zmatené, že můžeme předpokládat, že ukrývají nějaký blud. Ženské svědomí, opanované vášní, je schopné nejbizarnějších iluzí, žena je často účastnicí svého snění. Nikdo úmyslně nepodvádí, aby vyvolal události, které jsou považovány za zázračné, ale všichni jsou bezděčně vedeni k tomu být shovívavými. Maria Magdalena byla podle tehdejšího svědectví „posedlá sedmi démony“ (Marek 16:9, Lukáš 8:2). Při tom všem je třeba mít na vědomí nedostatečnou duševní přesnost orientálních žen a zvláštní odstín upřímnosti. Přepjaté přesvědčení činí nemožným každý návrat k sobě samé. Když vidíme všude nebe, přenášíme se někdy na jeho místo.

Ale přestaňme se zabývat tímto tajemstvím. Celou pravdu se nikdy nedovíme. Ve stavech náboženské krize, kdy je vše považováno za božské, největší následky mohou vycházet z nejchatrnějších příčin. Kdybychom byli svědky zvláštních skutků, které byly při počátku všech věr, uviděli bychom tam okolnosti, které by se nám nejevily v poměru s důležitostí výsledků, jiné by vyvolaly náš úsměv. Ale co na tom konečně záleží? V podobné věci má cenu jedině výsledek. Víra očišťuje vše. Materiální událost, která způsobila víru ve vzkříšení, nebyla příčinou zmrtvýchvstání. Tato láska byla tak mocná, že stačila malá příhoda, aby vybudovala stavbu všeobecné víry. Kdyby byl Ježíš méně milován, kdyby víra ve vzkříšení měla méně důvodů se ustanovit, tyto různé nahodilosti by se nepříhodily, nebylo z nich nic. Písečné zrno způsobí pád hory, když je hora na spadnutí. Největší věci mívají zároveň převeliké a přemalé příčiny. Veliké příčiny jsou jedině pravé; malé jen přispívají k tomu, aby vynikl již dlouho připravovaný účinek. Ale co když Ježíš skutečně vstal z mrtvých? Vždyť o světě toho víme velice málo.

Vysvětlivky:

Synoptikové – (řecky synopsis, přehled), autoři prvních tří napsaných evangelií (Marek, Matouš, Lukáš) výrazně se lišících od pojetí evangelia Janova.

Eucharistie - „hody lásky“, pův. „večeře Páně“, pospolitost křesťanských obcí na paměť poslední večeře Ježíšovy; součást katolické mše.